

természetesen nem zárja ki, hogy a törvény által biztosított jogi eljárásokhoz folyamodjunk. Mindent meg kell tennünk, de mások elleni támadás és erőszak nélkül.

Az unitárius ember, mint Jézus tanítványa, akárcsak tanítómestere, mások méltósága iránti teljes tisztelettel megpróbál megérteni és figyelmesen meghallgatni mindenkit, elősegíteni minden ember szabadságát és egyben elfogadni annak következményeit, hogy hűséges marad lelkiismeretéhez, hitének követelményeihez, Isten és ember iránti őszinteségben és szeretetben.

Dr. Robert Traer

HIT ÉS SZABADSÁG*

“Ahol az Úr lelke, ott a szabadság”
(2Kor 3,1)

A vallásszabadság az alapvető emberi jogok központja. A vallásos meggyőződés kinyilvánításának és gyakorlatának a joga, az állam beavatkozása nélkül, mélyen gyökerezik a nyugati kultúrában, és mint az emberi méltóság lényeges társadalmi feltételét, világszerte elfogadták.

Ez a jog azt tükrözi, hogy Isten lelke életünkben különös és titokzatos módon működik. A Lélek munkájának hatására különböző hitfelfogások és gyakorlatok felé vonzódunk. A vallás egyik nagy ténye a vallás kifejezésének és gyakorlatának különbözősége, nemcsak a különböző hagyományok között, hanem bármelyik hagyományon belül. Világos például, hogy tekintélyes különbözőség létezik az unitáriusok között, úgyszintén az unitáriusok és más vallásfelekezetek tagjai között.

Ezért a vallásszabadság védelme annak a fontos lelki ténynek a törvényes elismerése, hogy az igazság Lelkét különböző utakon fogjuk fel. Egyeseknek Isten az a név, mely az élet alapvető igazságait képviseli. Másoknak pl. Buddha mutatja az utat, és sokak számára nincs neve annak, aki őket az igazság útján vezeti. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy mindenki felfogása egyformán igaz, mert ilyen viszonylagos álláspont az igazságot egyszerű véleménnyé csökkentené. De el kell ismernünk, hogy a vallási különbözőség tény, amely törvényes védelmet és lelki elismerést érdemel. A mi kihívásunk az, hogy szemben ezzel a különbözőséggel, felismerjük és cselekedjük azt, ami igaz és helyes.

A nemzetközi emberi jogok törvénye

A nemzetközi emberi jogok törvénye kísérlet arra nézve, hogy az emberi méltóság lényeges társadalmi feltételeit megállapítsa és védelmezze. Ez a törvény védelmet nyújt a különböző vallási és kulturális gyakorlatoknak, ugyanakkor világsan állítja minden személy emberi méltóságát, de elutasítja az emberi méltóságnak

* Angolból fordította dr. Rezi Elek

ellentmondó, azt lealacsonyító és megkülönböztető gyakorlatot, bárki esetében történjék is az.

A nemzetközi törvény pl. nemcsak a vallásszabadságot állítja, hanem a nők és férfiak egyenlő jogait is szavatolja, és a rabszolgaságot és kínzás gyakorlását elítéli. Emellett a szólás- és gyülekezési szabadság polgári és politikai jogait egyenlő súlyba hozza a munkához, egészségügyi ellátáshoz, társadalmi biztonsághoz való jogokkal. A nemzetközi emberi jogok törvényének víziója egy világközösség, mely elismeri a kultúrák és hagyományok különbözőségét, de ugyanakkor minden személy alapvető emberi méltóságát is védelmezi.

A nemzetközi emberi jogok törvénye a második világháború után az ENSZ fejlődésének eredményeként jött létre. A hitlerizmus kísérlete, hogy Európa zsidóságot kiirtsa, világosan megmutatta, hogy az állam törvényeit a legnagyobb kegyetlenségek igazolására is manipulálni lehet. Ezért lett szükség olyan globális erkölcsi és jogi törvényekre, melyek elítélik az ilyen gyakorlatokat, és így 1948-ban az ENSZ egyhangúlag megszavazta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát. A következő 20 év alatt a Nyilatkozatot az ENSZ tagállamai, egymás közötti szerződésekben, végrehajtották. Ma egy olyan nemzetközi törvény létezik, amely meghatározza az alapvető emberi jogokat. Ma már egyetlen nemzet sem követelheti, törvényes igazolás nélkül, hogy neki joga van azt tenni állampolgáraival, amit akar, és azt a maga belügyének tüntesse fel. Ma a világ minden állampolgára olyan emberi jogokat követelhet, amelyek a kormány tekintélyét átlépik.

Természetesen még sok probléma van az emberi jogok érvényre juttatása terén. Az államok gyakran megsértik az emberi jogokat, és nincs egy korlátozó világállam, amely kényszeríthetné őket azok betartására. Azonban ez nem jelenti azt, hogy az emberi jogok értelmetlenek. A nemzetközi törvény az erőszakmentes cselekedetre irányuló kísérlet. Ejárás módja és gépezete olyan erkölcsi folyamatot alkot, mely a helyes életvitel bevezetését keresi az államok között és megbélyegzi azokat, akik embertelen viselkedésre vállalkoznak. Az emberi jogokért való küzdelem nem más, mint küzdelem az emberi méltóság társadalmi feltételeinek biztosítása érdekében.

Az IARF — Unitárius Világszövetség — Emberi Jogok Szolidaritási Hálózata

Az IARF az Emberi Jogok Szolidaritási Hálózatának kiépítését kezdeményezte két évvel ezelőtt, hogy támogassa a vallásszabadságot mint az alapvető emberi jogok egyikét, melyet a nemzetközi törvény védelmez. Az IARF tagjai leveleket írnak azokhoz a kormányokhoz, amelyek megsértik a vallásközösségek jogait, felhívják a hivatalos személyeket, hogy tartsák be a nemzetközi törvény előírásait és cselekedjék azt, amit vallásos hagyományaik tanításaiból igaznak ismernek. Az elmúlt évben ilyen ilyen szolidaritási leveleket küldtünk Románia, Görögország, Kína, Bangladesh, Malezia és Nepal kormányai hivatalos személyeikhez.

Az IARF részt vesz az ENSZ munkájában, hogy koordinálja azokat a vallásos szervezeteket, melyek érdekeltek a vallásszabadság védelmében. Az IARF képviselői aktív vallásos csoportok bizottságait vezetik New Yorkban és Genfben; az IARF kommunikációs hálózatot épít ki a kisebbségben élő vallási közösségek megsegítésére.

Emellett az IARF nyilvános megmozdulásokat is támogat a vallásszabadság és az alapvető emberi jogok érdekében. Az elmúlt évben Dhakában (Bangladesh) egy nemzetközi konferencián, melynek megtartását elősegítette, moszlim, hindu, Brahma Somaj és buddhista kisebbségi vallási közösségek nyilvánosan is kifejezésre juttatták a vallásszabadság iránti igényüket és a különböző vallásos hagyományok iránti tiszteletüket. Ez különösen jelentős esemény volt, mert egy évvel azelőtt fundamentalista tüntetők Dhakában leromboltak egy hindu templomot és megtá-

madták az IARF buddhista és Brahma Somaj tagcsoportjainak épületeit. Ezek az újabb események is mutatják, hogy a vallási kisebbségi közösségek üldözése állandó veszély marad.

Végül az "IARF World" c. folyóirat mindig tájékoztatást közöl a vallásszabadság és más alapvető emberi jogok védelméről. A folyóirat egyes számai közti megjelenési időben különböző közleményeket jelentet meg, amelyek támogatják a vallásszabadságot, akár kormányhoz intézett levelekről, akár nyilvános megmozdulásokról van szó. Mindezekben az IARF vezető szerepe domborodik ki mind az alapvető emberi jogok, mind az emberi méltóság biztosítása terén, ezért Világszövetségünk jogosan bírhatja vallási közösségek és vezetők támogatását.

Vallásos kihívás

Az alapvető emberi jogok érvényesítését teológiai szempontból úgy fogjuk fel, mint a Lélek munkáját, amely ott tevékenykedik, ahol akar (Jn 3,8). Az igazság szelleme, amely megérintheti minden egyén szívét, segít megérteni azt, hogy minden nő és férfi alapvető emberi jogait védeni kell. A különbségek felismerése egyúttal annak a felismerését is sürgeti, ami közös. Mi mindnyájan egy ég és egy föld gyermekei vagyunk, függetlenül attól, hogy fogjuk fel azt a folyamatot. Mindnyájan egy emberi család és földközösség tagjai vagyunk, melyet minden érző lényel megosztunk.

Amint az egészséges diéta az élelem változatosságát kívánja meg, mely egyben az egészségtelen élelem elkerülését is jelenti, úgy egy egészséges közösség a vallási és kulturális gyakorlatok sokféleségét igényli, de ugyanakkor azon vallási tevékenységek elutasítását is, amelyek tagadják az alapvető emberi jogokat, melyek szükségesek az emberi méltósághoz. Mindnyájan arra vagyunk hivatva, hogy egymás hitét és hagyományait tiszteljük, de egyben el kell köteleznünk egymást annak megértésére, hogyan lehet vallási gyakorlatunkat mélyíteni és reformálni, hogy ezáltal hozzájárulhasson minden teremtmény életéhez és egészségéhez.

Az emberi jogok törvénye segít ebben a tekintetben, de csak kis mértékben. Könnyebb meghatározni, hogy mit nem szabad tenni, mint arra bátorítani, hogy azért a közösségért dolgozzunk, amelyet keresünk. Ezért vallásos életünket meg kell újítanunk, hagyományaink vízióját ki kell terjesztenünk a modern összefüggésekre, ha ihletést akarunk találni a földközösség megteremtésére és védelmezésére, mint az összes teremtmények otthonára. Vagyis szabadságunkat meg kell találnunk a hitben és az igazság szellemében, nem pedig csak abban a jogban, hogy egyéni véleményeinket kifejezhessük és cselekedhessük.

Ez az IARF munkája. Mi ebben a szervezetben mások hitfelfogásainak és vallási gyakorlatainak a megértését keressük, hogy megbarátkozzunk velük és együtt dolgozzunk a békéért és igazságosságért. Mi arra törekedünk, hogy az IARF tagcsoportjainak segítségével a közösségek szegényeit és tanulatlan tagjait támogassuk, ezáltal is kifejezve elkötelezettségünket cselekedetben és szóban. Az IARF-ben a kisebbségi vallási közösségek jogainak védelmével hitünket gyakoroljuk a békében és olyan világközösséget építünk, melyben „az igazság szabadokká tesz” minket (Jn 8,32).

Az a kihívás, hogy legyünk világközösség, a legnagyobb, amivel az emberiségnek valaha szembe kellett néznie. Azonban olyan kihívás, melyre a történelem minket felkészített. Nincs okunk félni a jövőtől, de meggyőződéssel és bátorsággal kell felkarolnunk e történelmi pillanatot. Itt az ideje, hogy hűségesek legyünk, elkötelezettségünket megújítsuk az alapvető emberi jogok iránt és átadjuk magunkat a szabadságnak, amely az Istenben való élés által jön felénk.

A VALLÁSSZABADSÁG ÉRVÉNYESÜLÉSE ORSZÁGUNK ALKOTMÁNYÁBAN ÉS A GYAKORLATBAN

Ünnepi gyűlésünk előadói előre nem egyeztették, hogy mit is tartalmazzon előadásuk. Csupán itt, a helyszínen vettek tudomást arról, amit a meghirdetett cím nyomán a felkért előadók bemutattak. Így jómagam is bizonytalan voltam, hol is kezdjem? De mivel a megelőző dolgozatok inkább történelmi és teológiai vonatkozásúaknak voltak meghirdetve, úgy gondoltam, hogy a civil társadalom és a jog irányából közelítem meg a kérdést és a XX. század végének szemüvegén keresztül egy mindennapi kollektív emberi jogot, a vallásszabadságot.

A fogalom elemzéséhez elkerülhetetlen egy kis visszatekintés, mert az államilag szervezett társadalom megjelenésétől kezdve szinte mindig létezett az állami és vallási hatalom kettőssége. A vallásos szervezet különállása eleve magában rejtette az összeütközés lehetőségét. Az állam mindig azt az egyházat segítette, mely eszmeileg őt támogatta, és üldözte a többi egyházat, mely ideológiailag szemben állt vagy csak akadályozta tevékenységét. Az üldözött vallások szabad tevékenységet követeltek az államtól és egyben az állam által támogatott egyháztól.

Korunk vallásszabadság gondolatának első követelései egybekapcsolódnak a kialakuló protestáns egyházaknak azzal az igényével, hogy biztosítsák a protestáns egyházak szabad szervezkedését. És itt most törjük meg a gondolatot, ugorjunk át vagy négy évszázadot és foglalkozzunk napjaink ügyeivel.

A vallásszabadságot, mint elvet, közel minden mai polgári alkotmány tartalmazza. E fogalmat azonban minden alkotmány más tartalommal tölti meg és mindegyik másként értelmezi. A vallásszabadság kimondása mellett egyes alkotmányok valamelyik egyházat vagy vallást államvallásnak nyilvánítanak vagy legalábbis különböző kiváltságokkal ruháznak fel. Görögország alkotmánya az oszthatatlan Szentháromság nevében uralkodó vallásnak nevezi az ortodox vallást; az olasz alkotmány a lateráni szerződés alapján a katolikus egyháznak különleges jogokat biztosít; Svédország alkotmánytörvényei kimondják, hogy a királyi trónt csak evangélikus vallású egyén töltheti be és az állami és egyházi szervezet sok vonatkozásban össze van olvasztva; Spanyolország 1978-as alkotmánya szerint az állami szervek... a spanyol társadalom vallásos érzelmeinek megfelelően különleges együttműködést alakítanak ki a katolikus egyházzal és a többi felekezettel; az Egyesült Államokban az elnököt szokásjogi alapon protestánsok közül választották — Kennedy választása alkalmával először törték át ezt a szokást; a mohamedán vallású országokban, pl. Egyiptomban, ezt a vallást államvallásnak nyilvánították és a vegyesházasságok felbontását is a mohamedán vallási bíróságok elé utalták.

Az eddigi példák alapján elég nehéz meghatározni a vallásszabadság mai fogalmát, de a jogi szakirodalomban mégis felsorolnak néhány alapvető ismérvet, melyhez egy konkrét helyzet hasonlítható. Ide sorolhatók a következők:

1. Az egyes ember bármilyen vallást követhet és azt megvallhatja egyénileg vagy másokkal közösen;
2. Az állampolgárok jogai és kötelességei függetlenek a vallástól vagy egyházi hovatartozástól;